

Surveillance door bedrijven? Allemaal ‘for your safety’

Maxim Februari

Tijdens een congres kwam ik een man tegen die tweedehandsauto's verkocht. Of tai chi-cursussen aanbood. Eén van de twee, ik weet het niet goed meer, er gebeurt zoveel in de wereld. Hoe dan ook, de man drong erop aan dat ik een van zijn oude Fiat Panda's hier in de krant aanbood. Of de vijftigplussers onder u een gratis proefles aansmeerde. Want, zei hij, "jij hebt een hele grote megafoon."

De ochtend erna zat ik vervuld van verantwoordelijkheidsbesef aan het ontbijt. Wat zou ik eens doen met die hele grote megafoon? Niet de zaakjes van schimmige congresgangers regelen, dat is duidelijk, maar wat dan wel? Als ik vandaag één kans heb, wat toeter ik dan in uw oor? Welke kant laat ik u opmarcheren?

Een van de grote thema's van deze tijd is de overname van staatsbevoegdheden door bedrijven. Ik krijg veel post over 'de grote thema's van onze tijd' en daar zit dit thema eigenlijk nooit tussen, maar het is er wel een. Mijn metgezel A. stuurde mij net een foto uit een hotel waar een bord je ter verwelkoming wijst op de straf die je krijgt zodra je iets vies maakt of met de rookmelder rotzooit. „*Enjoy your stay and keep it fine-free.*”

Dat is nog best grappig. Maar dat gemeentes hun ordehandhaving uitbesteden aan bedrijven is al zorgelijker. Eind juni las ik in *NRC* over bedrijven – ThinkTwice, SODA, SCOPED – die optreden als [private politie](#) en in die rol verzekeringsfraude afhandelen en boetes opleggen aan bezoekers van festivals. „*For your safety, this area is monitored by security cameras.*”

De commerciële druk achter zulke private handhaving is groot, lees daarover alleen al *The Age of Surveillance Capitalism* van Shoshana Zuboff, en de rechtspositie van burgers wordt navenant benarder. Denk nog een stap verder en je komt uit bij oorlogen [waarover niet langer wordt besloten door staten](#), maar door bedrijven, deels op grond van surveillance. Data die onder meer binnenkomen via telefoons van burgers [worden door AI gebruikt](#) om op andere burgers te jagen met drones.

Je schiet er niets mee op Amerikaanse bedrijven te vervangen door Europese, als vervolgens veiligheid nog steeds ondergeschikt blijft aan winstbejag

Allemaal bekend, maar bedrijven gaan intussen rustig door met hun surveillance („*for your safety*”) en overheden staan hun toezichtstaken graag af aan clubs met een winstoogmerk. De geleerde jurist Victor de Pous, adviseur digitaal recht, schrijft deze maand in zijn [nieuwsbrief](#) *Newsware* dat de huidige opwinding over hackers en techbro's te beperkt is gezien de gevaren van de digitale infrastructuur. „Waarschijnlijk vormen reguliere markten de meest onderschatte dreiging.”

Digitale kwetsbaarheid ontstaat door „een bonte verzameling omstreden handelspraktijken”, waaronder datagraaien, schrijft De Pous. Die tasten vrijheid, vertrouwen en controle aan. Je schiet er dan ook niets mee op Amerikaanse bedrijven te vervangen door Europese, als vervolgens veiligheid nog steeds ondergeschikt blijft aan winstbejag. Zowel overheden als ondernemingen hebben dringend behoefte aan technisch en juridisch normbesef.

Zo'n nieuwsbrief zou ik graag integraal in ieders oor tetteren, maar ik heb vandaag maar één kans, en ik vrees dat niemand op zoveel wijsheid zit te wachten. We hollen liever achter de commercie aan, en dan, over honderd jaar, als de zwarte rookpluimen van de techinvesteringen eindelijk weer wegtrekken, eisen we excuses van de autoriteiten, organiseren we jaarlijkse herdenkingen en schrijven we bejubelde historische romans over de schade. Mensen zijn nu eenmaal dol op geschiedenis, op achterom kijken en doden de schuld geven. Dus, ja, dat is een goed idee, zo gaan we het doen!

Door mijn megafoon wil ik daarom nu alleen iets zeggen over de mens zelf. Tegenwoordig spookt een zin uit de essaybundel *Amor fati* van Abel Herzberg door mijn hoofd. Herzberg schreef zijn opstellen in 1946, net na zijn terugkomst uit concentratiekamp Bergen-Belsen. De essays gaan over normbesef: Herzberg onderzocht de vraag hoe mensen zover komen dat ze bereid zijn tot geweld.

Over kapo's in het kamp zei hij: „Je wordt niet alleen getrapt, je mag ook trappen, en dus ben je wat.” En precies die zin hoor ik nu steeds in mijn hoofd klinken. Als ik lees over geweld op straat, geweld in de jeugdzorg, beschadigde mannen [die hun vrouw mishandelen](#), kinderen [die worden geronseld](#) voor het plegen van bomaanslagen. Al dat

geweld voorkom je niet met surveillance („*for your safety*”), je voorkomt het alleen door jonge mensen ervan te doordringen dat ze vanzelf al iemand zijn.

In roerige tijden zijn we erbij gebaat dat niemand wordt getrapt en dat niemand voor eigen gewin investeert in repressieve oplossingen zonder te vragen wie daaronder lijdt. Nou ja. Het is een grote opdracht, alle mensen vertellen dat ze al wat zijn, maar ik heb dus die grote megafoon en ik dacht, kom, laat ik er eens mee beginnen.